

„Valakit amerikaivá az tesz, hogy hisz bizonyos dolgokban”

Beszélgetés Gordon S. Wood amerikai történésszel

Gordon Stewart Wood a történelemtudomány Alva O. Way professzora az egyesült államokbeli Brown Egyetemen (Rhode Island). 1933-ban született a Massachusetts állambeli Concordban. 1955 és 1958 között az amerikai légierőnél szolgált, egyetemi tanulmányait a Tufts majd a Harvard Egyetemen végezte, ahol 1964-ben szerezte PhD fokozatát. Kutatási területe az Egyesült Államok történelmének korai időszaka. Az 1960-as évektől kezdve meghatározó alakja e tudományterületnek, számos munkája vívta ki a szakma és a szélesebb közvélemény elismerését: *The Creation of the American Republic* című könyvével 1970-ben elnyerte az amerikai történészeknek adható legrangosabb díjat, a Bancroft-díjat, míg *The Radicalism of the American Revolution* című munkája 1993-ban Pulitzer-díjat kapott. Wood több külföldi egyetemen oktatott vendégprofesszorként, illetve adott elő meghívott előadóként, így például Angliában, Izraelben, Japánban, Németországban, Ausztráliában, a Cseh Köztársaságban és Magyarországon.

Professzor úr, először a családi háttéréről szeretnénk kérdezni. A szülők foglalkozása meghatározhatja vagy legalábbis befolyásolhatja, hogy gyermekeik milyen szakmát válasszanak. Tudjuk például, hogy Christopher Wood, az Ön fia művészettörténetet oktat a Yale Egyetemen. Volt a családjában olyan személy, aki valamilyen formában történelemmel foglalkozott?

Nem volt senki ilyen a családban, a szüleim munkásszármasúak voltak. Egyikük sem járt egyetemre; anyám valójában soha nem végezte el a középiskolát. Nem volt történész a felmenőim között sem, de van három gyermekem, akik közül kettőből történész lett. Nemcsak a fiam történész, aki a Yale-en művészettörténetet oktat, hanem a lányom is, aki éppen most írta meg a doktori disszertációját történelemből, és jelenleg egy illinois-i főiskolán tanít. Tehát az én esetben nem beszélhetünk arról, hogy történészek lennének az elődeim között, ám az nyilvánvaló, hogy jómagam valamilyen módon hatással voltam saját gyermekeimre.

Hol volt az a pont az életében, amikor világossá vált az Ön számára, hogy a történelmi pályát kell választania?

Nos, az egyetem után tulajdonképpen részben azért vonultam be az amerikai hadseregbe, mert tartalékos tiszt voltam, és így szerződés szerint négy évig kellett szolgálnom a légierőnél. Azt is terveztem, hogy külügyi szolgálatba lépek. A hadseregben pedig úgy gondoltam, hogy leszerelés után a külügyminisztériumban fogok dolgozni, vagy diplomata leszek. A katonaságnál szerzett tapasztalat nyomán azonban úgy döntöttem, nem fogok a kormányzatnak dolgozni. Így a következő lépés az volt, hogy – mivel mindig is szerettem a történelmet – továbbtanulok az egyetem történelemtudományi doktori programjában. Nem tekintettem

én ezt végzettszerű dolognak, vagy olyasminek, amit komolyan elterveztem előre. Ugyanakkor soha nem bántam meg, hogy ezt a pályát választottam.

A mesterfokú képzést a Harvard Egyetemen végezte, majd pedig az ottani PhD programban folytatta tanulmányait. Az ottani történészprofesszorok között feltételezhetően voltak olyanok, akik hatással voltak erre a döntésére. Meg tudna nevezni közülük valakit?

A legfontosabb hatást Bernard Bailyn gyakorolta rám. Őt éppen akkor véglegesítették a Harvardon, és még fiatal oktató volt. Még csak egy kis monográfiát publikált, ám tartott egy szemináriumot, amit én igazán rendkívülinek találtam. Korábban nem igazán érdekelt az amerikai történelem, de miután részt vettem a szemináriumán, és rájöttem, hogy milyen izgalmas is lehet a korai amerikai történelem, elköteleztem magam.

PhD tanulmányait Bailyn irányításával folytatta. Ő a korai amerikai történelem egyik vezető szakértőjévé vált. Manapság úgy tekintenek rá, mint a szakma nagy öregjére, élő klasszikusára. Mesélne arról, hogy milyen módszerekkel oktatott, és hogy miként befolyásolta az Ön korai amerikai történelemről vallott felfogását?

Bailyn módszere rendkívül szokatlan volt, ugyanakkor nem különösebben bonyolult. Űgy vezette a szemináriumot, hogy egyszerűen vállalt vont a hallgatók minden egyes megszólalásakor, mondván: és akkor mi van, hogy érti ezt? Így bírta rá a hallgatókat arra, hogy beszéljenek, és kifejtssék nézeteiket. Az első szeminárium persze mindannyiunk számára résziszto volt, mert nem szólt egy szót se, mert tényleg hagyni akarta, hogy kibontakozzunk. Ugyanakkor tüneményes történész ő, és csupán az egyike vagyok azon több tucat tanítványának, akik ma már az Egyesült Államok különböző egyetemlein oktatnak professzorként. Ezért elmondható, hogy Bailyn igazán nagy hatással volt a korai amerikai történelemmel foglalkozó szakmára. Egy 1991-ben megjelent könyvben, melynek címe *The Transformation of Early American History*, amit James Henretta és mások szerkesztettek Bailyn tiszteletére, egy írással tisztelegtem előtte.

Bailyn 1967-ben jelentette meg klasszikus művét, a The Ideological Origins of the American Revolutiont, Ön pedig két évvel később követte őt a The Creation of the American Republic című munkával. Mindkét könyvet úgy tartják számon, mint az úgynevezet republikánus szintézis alapműveit, és egyéb munkákkal egyetemben hosszan tartó disputát váltottak ki az amerikai történetírásban. Kérem, néhány szóban mondja el a magyar olvasóknak, miben áll a vita lényege, és Ön milyen szerepet játszott benne!

A vita során alakult ki az, ami „republikánus szintézis”, illetve „republikánus hagyomány” néven vált ismertté, és ami nézetem szerint jóval túlment azon, amit Bailyn vagy jómagam valaha is elképzeltünk. Megpróbáltunk rekonstruálni egy, a hagyomány által meghatározott világot, ám nem gondoltuk, hogy valami olyasmit hozunk létre, amit republikánus szintézisnek fognak neveznek. Alapjában véve – ha megkísérelnénk összefoglalni a magyar közönség számára – a republikanizmus a marxizmus egyik alternatívája. Egy olyan közösségi rendszert ír le, egy *res publicat*, mely szerint létezik a közjó fogalma, amely fölötté áll minden egyéni szabadságnak – ha úgy tetszik –, kapitalizmushoz kapcsolódó jognak, tehát létezik a közjó, ami felülírja az egyéni érdekeket. Sok értelmiségi számára nagyon fontos volt ez az eszmerendszer, különösen jogász professzorok számára, akik a marxizmus alternatíváját keresték, egy olyan közösségi rendszert, amely korlátozni képes az egyéni önzést. A republikanizmusban pedig egy Amerikában őshonos hagyományra leltek, vagyis olyanra, amely az alapító atyáink nyúlik vissza, s alkalmas a kapitalizmus korlátozásának igazolásá-

ra. Úgy gondolom, ez az, amit a republikánus hagyomány jelentett sok értelmiségi számára, és olyan módon vették át és hasznosították mások, ahogy sem Bailyn, sem én soha nem akartuk. Fogalmunk sem volt arról, hogy éppenséggel mi hozzuk azt létre. Történészekként azt igyekeztük feltárni, hogy mit gondoltak az emberek a 18. század végén. Aztán egyszerre csak létrehoztuk ezt a „szörnyet”, ami végigsöpört az értelmiségiek közösségén, és nagyon nagy hatással bírt jogász professzorok és mások körében, különösen az 1970-es és 1980-as években.

Visszatekintve miként értékeli a republikánus szintézisről folyó vitát? Hasznos volt-e a szakma számára, vagy pedig pusztán egy olyan ideológiai áramlatról beszélhetünk, amely csak egy ideig volt divatban?

Úgy vélem, elmondható, hogy hasznos volt a szakma számára, ugyanakkor szintén része volt az ideológiai divatnak, amit Amerikában mára már felváltottak a faji és társadalmi nemmel kapcsolatos kérdések. Ez utóbbiak, úgy tűnik, jelenleg messze fontosabbak a szakma számára, mint a republikánus hagyomány. A faji és a társadalmi nem kérdései idővel szintén el fognak tűnni. A tudományos közösségek természetéhez tartozik, hogy új kérdéseket találjanak a változó jelenben annak érdekében, hogy alakítsák a kutatás irányát és az eredmények publikálását. A történész szakma és más tudományos közösségek a változó jelenre reagálva változtatják elemzési és értelmezési módszereiket. Egy ideig azonban, legalábbis néhány évtizedig, a republikánus hagyomány hasznosnak tűnt sok tudós számára, akik arra használták, hogy segítségével sok mindent megmagyarázzanak még a 20. században is, holott az a 18. században jött létre.

Második fő műve The Radicalism of the American Revolution címen jelent meg, és 1993-ban Pulitzer-díjat kapott érte. Ebben a munkában amellett érvel, hogy – idézem – „az amerikai forradalom egyáltalán nem volt konzervatív jellegű. Ellenkezőleg: olyan radikális és forradalmi volt, mint a történelemben bármely más forradalom”. Ugyanakkor az európai és amerikai történeszek is általában mérsékelt jelzővel látják el az amerikai forradalmat a francia vagy az orosz forradalmakhoz képest. Kérem, röviden magyarázza el, milyen értelemben tekinti az amerikai forradalmat radikális eseménysorozatnak.

Természetesen különbözött a többi forradalomtól abban az értelemben, hogy kevesebb erőszak jellemezte, azonban nem szabad elfelednünk, hogy a Nagy-Britannia ellen folytatott függetlenségi háború nagyon véres volt, és sok pénzt emésztett fel. Az 1775-ben kitört amerikai forradalom során a halottak össznépességhez viszonyított arányát tekintve valójában több amerikai halt meg, mint bármely más háborúban az amerikai történelem folyamán, leszámítva persze a polgárháborút. Amennyiben a radikalizmust az erőszak, a vérontás jellemzi, valamint az, hogy a vezetők egymás ellen fordulnak, és egymás életére törnek, amint az a francia forradalomban történt, nos, akkor persze nem volt radikális. Abból a szempontból azonban, hogy milyen mérvű változást idézett elő a hímnemű, felnőtt, fehér átlagemberek státuszában, meglehetősen radikálisnak tekinthető. Ténylegesen olyan helyzetbe emelt átlagembereket, amire addig a világtörténelemben nem volt példa. Ráadásul addig példátlan mértékben hirdette a munka, az egyszerű emberek által végzett munka becsületét. Amikor Alexis de Tocqueville 1830-ban Amerikába látogatott, már egy olyan társadalmat talált, amit a társadalmi egyenlőség, a pénzhajhászás és az üzlet értékei tartottak lázban, és amely különbözött Európától – ez a világ azonban nagyon különbözött 1776 Amerikájától. Tehát a szellemi, kulturális és társadalmi változások tekintetében, amelyek a Függetlenségi Nyilatkozat és, mondjuk, az 1820 közötti félévszázadban zajlottak le, az Egyesült

Államok vagy legalábbis annak északi része olyan radikális forradalmat élt át, amely ugyanakkor mentes volt a francia forradalomat jellemző erőszaktól és vérontástól.

A The Radicalism of the American Revolution egyes bírálói kritizálták a könyv állítólagos dicsőítő és fennkölt hangnemét, melynek révén szerintük igen közel került ön az amerikai kivételességet (exceptionalism) igazoló nyelvezethez. Könyvében például kijelentette: „A forradalom volt az, amely bármely más eseménynél nagyobb mértékben járult hozzá ahhoz, hogy Amerika a világ legliberálisabb, legdemokratikusabb és leginkább modern nemzetévé váljék.” Úgy tűnik számunkra, hogy két nagy amerikai történetírói iskola megközelítési módszerét próbálta összehámozni a könyvben, nevezetesen a progresszív történészekét, akik a forradalom radikális társadalmi és gazdasági következményeit hangsúlyozták, valamint a konszenzus iskoláét, melynek képviselői azt hangsúlyozták, hogy a forradalom nyomán egy kivételesen demokratikus és liberális nemzet jött létre. Mi a véleménye a fenti bírálatról, és egyetért-e az utóbbi meglátással?

Nos, a „kivételesség” kifejezésre már olyan sok jelentés rakódott, hogy nem igazán tudom, valójában mit jelent. Nem akarom azt sugallni, hogy az Egyesült Államok felsőbbrendű más nemzetekhez képest, vagy hogy kritikán felül áll. Egyszerűen csak azt akartam mondani, hogy abban az időben, amikor a 18. század végén létrejött, a világ legdemokratikusabb és legmodernebb nemzete volt. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy emiatt aztán jobb, mint más nemzet – hiszen végül is több millió afrikait tartott rabszolgaságban még ebben az időben is. Ugyanakkor több fehér felnőtt férfi szavazhatott, mint bármelyik más korabeli európai társadalomban. Ráadásul ezek a fehér férfiak egyenlőbbnek érezték magukat egymáshoz képest, mint bármelyik más európai nemzet fiai. Amennyiben ezt kivételességnek nevezzük, az szerintem bátran vállalható. Maguk az amerikaiak történelmük nagy részében kivételesnek érezték magukat, vagyis különbözőnek Európától, amiről azt gondolták, hogy romlott és avitt. Részben így próbálták kompenzálni közönségességüket és kulturálatlanságukat. Manapság Amerika nem nagyon különbözik Európától, és ezért a kivételességnek ez a korábbi jelentése már nem nagyon érvényes. Ugyanakkor el kell ismerni, mivel nem kerülhető meg, azt a tényt, hogy a múltban az amerikaiak is hittek a kivételességükben. A mai mérce szerint Amerika nem volt demokratikus. A nők nem szavazhattak, a nemzet egyötöde rabszolga volt. Azonban mondjanak nekem még egy olyan helyet a világon, ahol ebben az időben ennyi ember szavazhatott. A világon még hol élvezhették az emberek azt a fajta egyenlőséget, szabadságot és jogokat – legalább is, ami a fehér férfiakat illeti? Ekkor még nem volt a világon olyan hely, ahol nők szavaztak. Csak a mai fogalmaink alapján bírálhatjuk a demokrácia mértékét az Egyesült Államokban az 1820-as években. A könyvben csupán arra akartam rámutatni, hogy az akkori idők kontextusában kereskedelmi szempontból az Egyesült Államok volt a legfejlettebb nemzet – legalábbis az északi részei, ahol arányait tekintve több ember foglalkozott kereskedelemmel és ipari tevékenységgel, mint más országokban. Azzal, hogy Észak a szabad munkán alapuló gazdasági haszonszerzést tekintette eszményének, eltávolodott az inkább arisztokratikus és rabszolgamunkát preferáló Déltől, és elindította azokat a fejleményeket, amelyek a polgárháborúhoz vezettek.

2004-ben könyve jelent meg Benjamin Franklinről The Americanization of Benjamin Franklin címmel, két évre rá pedig egy esszégyűjteménye a többi alapító atyáról (Revolutionary Characters: What Made the Founders Different). Miért találja az amerikai forradalom vezetőinek életét és teljesítményét ilyen vonzó témának? Véleménye szerint miben határozhatók meg legnagyobb tetteik és eredményeik?

Amint azt már többször is kifejtettem, az Egyesült Államok nem tekinthető nemzetnek a szó megszokott értelmében. Amerikainak lenni nem azt jelenti, hogy az ember egy adott nemzeti identitással bíró személy, hanem azt, hogy hisz bizonyos dolgokban, mégpedig azokban az intézményekben és értékekben, amelyek ezekhez, az általunk alapításnak nevezett, 18. század végi eseményhez köthetők, és amelyek összekötnek bennünket: ennek dokumentumai az Alkotmány vagy a Függetlenségi Nyilatkozat. Az amerikai nép minden eszménye, legfontosabb vágyaink ebből az időszakból származnak. Szabadság, egyenlőség, hitünk az alkotmányosságban, az önkormányzatiságban, valamint a hétköznapi ember jólétének fontosságában, az összes intézményünk – a Kongresszus, a Legfelsőbb Bíróság, az elnöki intézmény, a föderális állam – ebben a pillanatban jött létre. Következésképpen annak érdekében, hogy megerősítsük a magunk számára, mik is vagyunk valójában mint nép, szükségszerűen visszanyúlunk ehhez az időszakhoz, hogy felfrissüljünk, hogy lássuk, kik is vagyunk mi valójában mint nemzet. A mi nemzeti identitásunk nem egy egyértelmű valami, mivel annyi különféle etnicitás, faj és vallás található Amerikában. Nem könnyű dolog megmondani, hogy kicsoda is ez az amerikai ember. Valakit amerikaivá az tesz, hogy hisz bizonyos dolgokban. Így aztán állandóan visszanyúlunk ezeknek az elképzeléseknek a forrásaihoz, és visszamegyünk az alapítókhoz, akik megalkották ezeket az intézményeket és kialakították az eredeti elképzeléseket. Amíg létezik az amerikai köztársaság, addig mindig vissza fogunk térni az alapítás időszakához. Nézetem szerint ezért van tehát az, hogy ezeknek az alapítóknak mindig különleges helyük lesz számunkra mint nemzet számára.

Ön a korai amerikai történetírás kiemelkedő képviselője, de az általában vett történetírás iránt is érdeklődik – hogyan értékeli a szakma helyzetét az Egyesült Államokban? Melyek a kutatás fő problémái, tendenciái, melyek a leglényegesebb kihívások a korai köztársaság történetének kutatásában?

Úgy vélem, az amerikai történész szakma alapvetően jó állapotban van. Minden évben számtalan történelmi témájú könyv jelenik meg. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy különbség van a között, amit a szaktörténészek művelnek, s amit a nagyközönség olvasni akar. Ennek az a jelenség az eredménye, hogy a legtöbb népszerű történelmi munkát olyan emberek írják, akik kívülről érkeztek a tudomány világába. Olyanokra gondolok, mint David McCullough, Ron Chernow vagy Stacy Schiff. Ez, úgy vélem, nem szerencsés dolog, mivel a tudományos szakma tagjai kizárólag egymásnak írnak, és azt a feladatot, hogy a történelemről a nagyközönséggel kommunikáljanak, a tudományon kívül álló szerzőkre hagyják. Ötven évvel ezelőtt az olyan történészek, mint Richard Hofstadter vagy C. Vann Woodward egyszerűen szóltak mindkét közönséghez: a tudósokhoz és a művelt nagyközönséghez is. Ez ma már nincs így, és ez sajnálatra méltó fejlemény.¹

Legtöbb írását, amely a Revolutionary Characters című könyvében jelent meg, a New York Review of Books, valamint a New Republicből válogatták. Fontosnak tartja, hogy a történész nem kizárólag tudományos folyóiratokban, hanem újságokban és hetilapokban is publikáljon?

¹ E szerzők legismertebb művei: McCullough: 1776. New York, 2006; John Adams. New York, 2001. Chernow: Titan: The Life of John D. Rockefeller, Sr. New York, 2004.; Alexander Hamilton. New York, 2004. Schiff: A Great Improvisation: Franklin, France, and the Birth of America. New York, 2005. Hofstadter: The American Political Tradition and the Men Who Made It. New York, 1962; Social Darwinism in American Thought, 1860–1915. Philadelphia, 1944. Woodward: The Strange Career of Jim Crow. New York, 1966.; The Burden of Southern History. Baton Rouge, 1968.

Igen, hogyne. Úgy vélem, nekünk, történészeknek nem csupán az a feladatunk, hogy egy-máshoz szóljunk, vagy olyan fél tucat emberhez, akiket esetleg érdekelhet könyvünk, hanem a nagyközönséghez is. Fontos dolognak tartom, hogy az amerikai népnek legyen történelmi tudata, hogy legyen fogalma arról, miből fejlődött ki az Egyesült Államok, miként váltunk azzá a néppé, ami most vagyunk. Ha mi, tudósok nem végezzük el ezt a feladatot, helyettünk majd elvégzi valaki más. Ám lehet, hogy nem fogunk örülni a végeredménynek. Mások, akik a tudományos közösségen kívülről jönnek, majd megírják. Ezért úgy gondolom, nagyon fontos, hogy mi, akik tudományos igénnyel műveljük a történelmet, megpróbáljunk kilépni saját elefántcsonttoronyunkból, és megszólítsuk a nagyközönség művelt részét.

Az előző kérdés elvezet bennünket ahhoz a problémához, ami a történész saját korához való viszonyát érinti. Tudom, hogy Ön elveti azt a nézetet, miszerint a történelem arra való, hogy a jelen számára tanulságokat találjunk benne, s hangsúlyozza, a történésznek a múltat a múlt sajátos szempontjai szerint kell megértenie. Másfelől azonban meglehetősen gyakran publikál nem tudományos kiadványokban is, és amennyire tudom, ideje egy részét rendszeresen arra fordítja, hogy történelmet tanít középiskolás diákoknak szerte az Egyesült Államokban. Ha nem célszerű tanulságokat keresni a múltban, miért tartja olyan fontosnak az ilyesféle tevékenységet? Mondana valamit az Aetasnak arról, mit gondol a történész saját korához való viszonyáról?

Hát, ezek érdekes kérdések. A történelmi problémák nyilvánvalóan a jelenből fakadnak, és elfogadom, hogy ez így teljesen rendjénvaló. Mivel nem vagyunk régi korok megszállottjai, akik a múltban önmaga kedvéért dagonyáznak, számunkra, történészek számára kell, hogy legyen valamilyen kapcsolat a jelenünk és a múltunk között. Nem meglepő például, hogy a rabszolgaságról szóló legjobb munkák az 1960-as évek polgárjogi mozgalmainak eredményeként születtek, vagy hogy a nőkről szóló legjobb művek az 1970-es évek nőmozgalmiból származnak. Ez rendjén is van így. Ugyanakkor az nagy veszély, hogy a múlt kérdéseit prezentista módon kezeljük, hogy a múltba jelenbéli álláspontokat olvassunk bele, és ez a prezentizmus a legkomolyabb probléma, amivel a történésznek meg kell birkóznia. Ügyelni kell arra, hogy ne torzítsuk el a múltat azzal, hogy a jelenkor eszével gondolkodunk felőle, miközben léteznie kell a kapcsolatnak múlt és jelen között. Amint mondja, nem sokat bíbelődöm azzal, hogy a múltból tanulságokat vonjak le. Akik ezt művelik, általában olyan durva módon teszik, hogy összerezzen tőle a komoly történész. A második világháborút megelőző müncheni békéltetési politika tanulságaival például ismételtelen visszaélnek. A múlt történései azonban nyilvánvalóan értékesek számunkra. Meg akarjuk tudni, hogy miként lettünk azokká, akik most vagyunk. Abból a feltételezésből indulunk ki, hogy a múlt nagyon különbözik a jelenünktől. Ahogy mondani szoktuk: A múlt olyan, mint egy külföldi ország; máshogy csinálják ott a dolgokat. Meg akarjuk tudni, hogy az a távoli, másmilyen múltból miként lettünk mi. Ezért érdekel bennünket az, miként változnak a dolgok az időben. A történelemről mondott történet általában lineáris és kronologikus: mindig felénk tart. Ezért hát mindenkinek meg kell értenie, hogy miként váltunk azzá, amik vagyunk – akár a nyugati kultúráról mint egészről van szó, vagy pedig egy nemzetről, vagy akár éppenséggel egy nemzet részéről. Ha azt a kérdést tesszük fel, miként fejlődünk az idők során, nos, ez történelmi kérdés, és ez az a fajta kérdés, amit meg kell próbálnunk megválaszolni. Nem hiszek abban, hogy azért kellene visszamennünk a múltba, kotorászni benne, hogy a végén valamilyen tanulságra leljünk, amit aztán eltorzított formában a saját magunk jelenére alkalmazunk. A tanulságokat általában így használják, és a történész feladata nem erről szól.

Néha az a helyzet, hogy nem a történész használja a múltat a jelen kedvéért, hanem a jelen használja a történészek munkáit a saját céljaira. Ez Önnel is számos esetben megtörtént. Például maga Newt Gingrich, a képviselőház korábbi elnöke, aki történelmi regényeket is írt a második világháborúról és az amerikai polgárháborúról, nyilvánosan dicsérte az Ön The Radicalism of the American Revolution című könyvét. A New York Review of Books-ban megjelent egyik recenzióját pedig a Good Will Hunting (1997) című hollywoodi filmben idézték. Megkérdezzük, hogy miként fogadja az ilyen citálásokat?

Természetesen egy szerzőnek sincs hatalma a fölött, hogy az olvasói mit művelnek azzal, amit leírt. Nem számítottam arra, hogy Gingrichnek tetszeni fog a könyvem, és a kijelentése nem tett jót nekem a kollégáim szemében. Habár Gingrich végül is képzett történész, akinek PhD-je van európai történelemből, a republikánus képviselők vezetője volt a Kongresszusban 1995-ben, és – amint azt talán tudják –, Amerikában a tudós értelmiségiek körében nagyon erős a demokratákhoz fűződő rokonszenv. Ezért sok ugratást kaptam a kollégáimtól Gingrich megjegyzése miatt, ami néhányukat arra vitt, hogy megállapítsák, egy Amerikát dicsőítő könyvet írtam. Ami pedig a filmbéli idézetet illeti, az persze kérésélettű hírnevet jelentett a számomra. Sokkal fontosabb a hallgatóim számára, hogy egy hollywoodi filmben említették a nevemet, mint az általam írt könyvek, mert számukra a film minden írott szövegnél nagyobb hatású. Egy pillanatra ünnepelet híresség lettem a szemükben.

Úgy tudjuk, már korábban is járt Magyarországon. Mikor volt ez? Lát-e valamilyen változást ahhoz képest, amit korábban tapasztalt ebben az országban?

Először 1985-ben látogattam Magyarországra, az európai amerikanisták társaságának konferenciájára. Ez volt az első konferenciája ennek a társaságnak Kelet-Európában, és akkor úgy gondoltam, és mindenki úgy érezte, hogy a konferencia történelmi jelentőségű alkalom volt, mivel ez még jóval a berlini fal leomlása előtt történt. A konferencia jelezte, hogy Magyarország az élén jár annak a mozgalomnak, ami liberalizálta és lebontotta a régi kommunista rendszereket – bizonyos értelemben inkább jellemezte ez Magyarországot, mint például Lengyelországot. Azt hiszem, ez volt ennek az eseménynek a jelentősége. Most viszont még csak egy napja vagyok itt, ami nem nagy idő, de már megfigyeltem, hogy nagyon sokan beszélnek az angol nyelvet mint egy fajta *lingua franca*t. Hétköznapi emberektől angolul kértünk útbaigazítást az utcán, és angolul tudtak válaszolni, ami számomra igen figyelemreméltó. Nem hiszem, hogy ez így lett volna húsz évvel ezelőtt. A mostani, igen rövid látogatásom alatt ez a legnyilvánvalóbb benyomás, amit eddig szereztem.

Köszönjük az interjút, és jó egészséget kívánunk további munkájához.

Budapest, 2007. március 5.

Az interjút készítette és fordította: LÉVAI CSABA és VAJDA ZOLTÁN